Переклад аніме. Фансаб-посібник.

Давайте почнемо без довгих передмов. Суть посібника вже викладена в назві: докладних пояснень і безлічі прикладів ви тут не знайдете. Замість цього я коротко зупинюсь на основних принципах перекладу японської анімації.

1. **Що має бути під рукою.**

програми:

Aegisub (http://www.aegisub.org/) - відома практично всім і дуже зручна програма для редагування субтитрів;

dSrt (http://dsrt.dyndns.org/dsrt.htm) - інша програма для редагування субтитрів. Особисто я рекомендую її використовувати безпосередньо для витягування субтитрів з контейнера mkv.

сайти:

http://www.multitran.ru/ - один з найбільш зручних онлайн-словників. У ньому можна знайти переклад не тільки окремих слів, але і словосполучень. Є велика добірка спеціалізованих словників (військовий, медичний, економічний і т.д.); утім, він російський

http://www.freedict.com/onldict/jap.html - невеликий, але зручний японсько-англійський та англо-японський словник для тих, хто далекий від ієрогліфів;

http://www.jisho.org - японсько-англійський та англо-японський словник;

http://warodai.ru / - БЯРС;

http://www.wikipedia.org/ - без коментарів;

http://www.urbandictionary.com/ - словник англомовного сленгу;

http://stalivyrazy.org.ua/ - словник фразеологізмів.

2. **Я все і так знаю! Навіщо мені словники і енциклопедії?**

Безумовно. Але перевірити себе ніколи не завадить. Неважливо, перекладаєте ви аніме з англійської або безпосередньо з японської, заглянути зайвий раз в словник корисно.

Завжди є ймовірність, що в словнику ви натрапите на значення слова, яке виявиться найбільш підходящим при перекладі конкретного речення. Навіщо упускати можливість перекласти фразу ще краще, ніж ви можете без словника?

Не варто ігнорувати і Вікіпедію (або будь-яку іншу енциклопедію) з Гуглом, коли в аніме зустрічається термін або поняття, про яке ви маєте досить невиразні уявлення. Або взагалі не маєте. Не знаєте про якусь історичну подію, національне свято або місце на карті - спершу уточніть в Гуглі, а вже потім поспішайте перекладати наступний рядок.

3. **Перекладати «з мови» або «мовою»?**

Ні для кого не секрет, що основна частина українських фансаберів японської не знає і перекладає здебільшого з англійських субтитрів. Тобто робить переклад з перекладу. Якщо в англійських субтитрах мало або майже немає смислових помилок, то це не так вже й погано.

Тому що в першу чергу ми переводимо саме **українською** мовою.

Переклад повинен добре звучати по-українськи. Фрази не повинні виглядати безглуздо.

Все інше вторинне, як би вам не намагалися довести протилежне.

4. **Як перекладати.**

Основний принцип перекладу: кожна фраза повинна адекватно звучати по-українськи.

Ви прочитали і прослухали фразу. Перетравили. Зрозуміли, що їй хотіли сказати. Сенс фрази зрозуміли.

А потім переклали фразу цілком, зберігши сенс.

Словам далеко не обов'язково перебувати на тих же місцях, де вони стоять в японській або англійській. Навіть небажано (за винятком імен, але про них - нижче), щоб не виходило кальки.

Уявіть, що ви той самий персонаж і вам вголос треба вимовити щойно перекладену вами фразу. Вимовити з тим же виразом, з тією ж інтонацією, що і персонаж. Не виходить? Значить, щось не так.

Не з фразою, не з персонажем, а з вашим перекладом цієї фрази.

Я повторюся: переклад фрази повинен добре і жваво звучати по-українськи.

5. Укладка.

Її ж інколи називають «ліпсинком» (від англійського «lip» - губа і «sync» - синхронізація), у гіршому випадку - «вміщенням (утрамбуванянм) тексту в звук».

Суть в тому, щоб перекладену вами фразу можна було прочитати вголос з тією ж швидкістю і з тією ж інтонацією, з якою вона вимовляється японською. І неважливо, перекладаєте ви під озвучення чи ні.

Якщо в оригіналі сказали 2 коротких слова, а у вас в перекладі 5 (серед яких затесалось щось на зразок «використовуватимуться») - це погано. Прочитати вголос, а тим більше з тією ж інтонацією вже не вийде.

Якщо в оригіналі довге речення, а ви перекладаєте його в 3-4 слова - це теж погано. В японці ще щось говорять, а у вас - тиша.

Не можна забувати і про паузи. Якщо герой говорить кілька слів, а потім робить паузу, необхідно це врахувати. Ні, не треба всюди ставити три крапки (про них - пізніше), просто перекладайте так, щоб при прочитанні фрази українською з паузою в тому ж місці фраза не мала безглуздий вигляд.

Вкрай не рекомендується додавати паузи туди, де в оригіналі тараторять без перестанку. Пам'ятайте, майже кожна кома - це маленька пауза, тире – трохи більша пауза. **Ні в якому разі не можна** ставити коми і тире абиде, щоб глядач мимоволі в тих місцях зупинявся (про так звані авторські розділові знаки - нижче).

Темп мовлення персонажа дуже важливий. Бувають моменти, коли чотири слова герой повільно вимовляє протягом декількох секунд. А буває і навпаки: блискавично вимовляє півтора десятка складів, ніби з кулемета стріляє.

6. Відео та звук.

За винятком дійсно крайніх випадків, завжди слід перекладати не наосліп, а дивлячись відео і слухаючи звук.

Подивилися. Переклали. Переглянули фразу зі своїм перекладом. Укладка нормальна? Прочитати встигаєте в тому ж темпі, що і в оригіналі? Ні? Думаємо далі, переробляємо фразу. Урізаємо, подовжуємо - за обставинами. Десь міняємо порядок слів, щоб краще читалося з паузами в тих же місцях, що і в японській.

7. Я не можу це різати!

Перша реакція: «Я не можу ніяк змінити фразу, загубиться сенс!»

Насправді можете. Ще раз осмисліть саму суть фрази. У чому її сенс? Чи є ключові слова, які необхідно зберегти в перекладі за всяку ціну? Ну ось.

Все зайве - під ніж. Але сенс на місці. Ключові слова - на місці. Стиль мовлення - відповідає персонажу. Усе. Із завданням ви впоралися.

8. Когнітивний дисонанс - 1.

У глядача виникає так званий «когнітивний дисонанс», коли озвучене у фразі ім'я в перекладі стоїть зовсім не там, де в оригіналі.

Якщо чутно *«Наруто, арігато»,* не варто перекладати це як «Дякую, Наруто». В українській можна спершу назвати ім'я, а потім сказати «дякую»? Можна! Значить, краще так і перекласти «Наруто, дякую». Те саме стосується і випадків, коли персонажі представляються. В українській прізвище цілком може йти перед ім'ям, тому слід так і писати: «Привіт, я Узумакі Наруто».

Якщо по звуку спочатку іде звертання, а потім довга фраза, не слід при перекладі ставити це звертання в кінці.

Якщо ім'я звучить десь в середині речення, можна спробувати його там і залишити.

Правило, зрозуміло, не залізне. Та й не завжди подібне доречно. Але де доречно - потрібно використовувати. Головне - не на шкоду звучанню фрази українською.

9. **Авторська пунктуація і орфографія**.

У фансабі таких понять немає. Не можна ставити розділові знаки там, де заманеться. Не можна писати слова як захочеться. «Авторська пунктуація» - це лише виправдання безграмотності.

Не знаєте, як писати слово? Загляньте в словник. Не знаєте, ставити кому чині – загугліть «правила пунктуації» або погортайте правопис.

10. **Глибокодумно**...

А тепер поговорімо про три крапки... Як ви могли помітити, в ансабах часом зустрічається дуже багато крапок... Так... Їх, здавалося б, можна ставити в кінці кожного речення... Але... Ні.

Три крапки - такий знак, яким не варто зловживати. Практично будь-яке речення, крім питального і дійсно окличного, можна завершити крапкою. Три крапки не надає фразам ніякого «філософського відтінку». А якщо зустрічається дуже часто, то взагалі створює ефект, ніби людині нічого сказати або він просто тугодум.

Три крапки слід використовувати, по суті, всього в трьох випадках.

Випадок перший: коли персонажа обривають на середині фрази, на півслові. Коли ми пишемо речення і не дописуємо в кінці кілька слів.

Випадок другий: коли персонаж вимовляє фразу, потім робить невелику паузу, а потім закінчує речення. Ось там, де він робить паузу, і потрібно ставити три крапки. А саме речення цілком може закінчуватися і крапкою. Варто відзначити, що після трьох крапок в середині речення наступне слово пишеться з малої літери.

Випадок третій: коли інтонація, з якою вимовляється речення, просто-таки вимагає цих трьох крапок. Наприклад, коли який-небудь старий закінчує розповідати історію про минулі часи словами «А потім їхній світ занурився у пітьму...», і всі кругом мовчать, нашорошивши вуха і затамувавши подих. Але таке трапляється вкрай рідко.

Якщо фраза розбита на два рядки, вимовляється без пауз і не надто довга, краще об'єднати рядки в один, якщо ні – нічого не ставимо. Якщо слово після себе вимагає кому - ставте кому. Не вимагає нічого - не ставте нічого. На наступному рядку фраза триває з малої літери.

Хочеться сказати кілька слів про три крапки і на початку рядка. Вони там не ставляться. Навіть якщо продовжуємо фразу, на якій персонажа перебили. Навіть якщо попередній рядок закінчувався паузою з трьома крапками. На початку рядка крапки не ставляться.

11. **І ще трохи про розділові знаки**.

В українській мові немає знака «!?», є знак «?!». Спочатку знак питання, потім – знак оклику.

В українській мові немає знаків «..!» і «..?». В українській мові спочатку йде знак питання або знак оклику, а потім «глибокодумні» три крапки, скорочені на одну. Тобто: «?..» і «!..». Потрібні рідко, зазвичай - коли персонаж не закінчує речення.

В кінці речення розділовий знак ставиться завжди. Без цього субтитри дуже погано сприймаються.

12. **Дієслова та іменники**.

Однією з особливостей розмовної мови є те, що там, де ми можемо спожити або дієслово, або іменник/прикметник, з більшою ймовірністю ми вживемо саме дієслово.

Дієслово - дія. Дієслово робить мову більш живою. Дієслово мову *оживляє*. Відчуваєте різницю? Що звучить краще, живіше: «робить живішою» або «оживляє»?

«Здійснив напад» або «напав»? Звичайно ж, друге - живіше.

«Я мав почуття радості за неї» або «радів за неї»?

Там, де є вибір, - використовувати іменник або дієслово, вибирайте друге. Зрозуміло, за винятком тих випадків, коли стиль мовлення персонажа вимагає протилежного. Наприклад, він виголошує офіційну промову або пише листа міністру.

13. **Обернути б тебе цим папером, та він як на зло скінчився**.

Дієприкметники вкрай невластиві українській мові, утім ними часто зловживають. В українській мові замість них використовують описові конструкції або прикметники. Головне не плутати віддієслівні прикметники і дієприкметники. Наприклад: «неіснуюче створіння» - тут ужито віддієслівний прикметник, усталений у мові, а тут: «Ми зустріли створінь, здалося б, неіснуючих у цьому світі.» - використано дієприкметниковий зворот.

«Я побачив на березі чоловіка, спостерігаючого за чайками».

«Я побачив на березі чоловіка, який спостерігав з чайками».

Який варіант звучить природніше?

«Для нас це був хвилюючий вечір.».

«Для нас це був вечір хвилювань». «Для нас цей вечір був повний хвилювань.» «Для нас це був бентежний/зворушливий/бентежливий вечір.

В обох випадках замість дієприкметника можна використовувати або описову конструкцію: «той, який», «вечір хвилювань», або прикметник. Поспостерігайте за собою: ви і самі в розмові дієприкметники майже не використовуєте. А звороти – й поготів.

Також слід відзначити дієприслівників і дієприслівникових зворотів.

«Він, піднявшись високо в небо, тут же впав на землю».

«Він піднявся в небо і тут же впав на землю».

Дієприслівники змушують нас робити зайві паузи там, де вони ні до чого.

«На поріжку сидів малюк Акіра, граючись із машинками». Ви в розмовній мові так не скажете, якщо вас, звичайно, насильно не змусять. Ви скажете: «На поріжку сидів малюк Акіра і грався з машинками».

14. **Я занадто часто перепитую, так?**

У живій мови перепитування «чи не так?» або банальне «так?», а також десяток подібних конструкцій зустрічається досить рідко. Подібні конструкції характерні для англійської мови, але не для української, утім, все ж деякі є характерні.

«Він зазвичай пізно повертається додому, хіба ні?» Дійсно, сказати так можна. Але частіше можна почути: «Хіба зазвичай він не пізно повертається додому?»

Утім, в українській мові такі перепитування як «еге ж», «правда ж/правда» і «хіба ні», тощо нерідко використовують для підсилення ствердження: «Ти ж знаєш, правда?», «Ти ж розумієш, про що я, еге ж?», «Ти не міг цього зробити, хіба ні?» Тому слід мати це на увазі.

15. Когнітивний дисонанс - 2.

Глядач, який дивиться з субтитрами, дуже не любить, коли в японці вимовляють ім'я, скажімо, «Наруто», а в субтитрах замість імені він бачить займенник «він». Або взагалі який-небудь іменник, наприклад, «ніндзя» або «хлопець».

Глядач дуже не любить, коли в японській кажуть «братик», «сестричка», «дядько», «тітка» і т.д., а в субтитрах він бачить ім'я або прізвище персонажа.

Глядач дуже не любить, коли персонаж говорить про себе в третій особі «Аліса любить кошенят і не любить живих мерців», а в перекладі читає: «Я люблю кошенят і не люблю живих мерців».

Глядач все це дуже-дуже сильно не любить. І як би не було велике бажання написати інакше, в більшості випадків краще поставитися з розумінням до думки глядача і лишити «Наруто», «сестричку» і третю особу. Але тільки там, де подібне дійсно доречно.

Згідно діаметрально протилежної позиції, «сестричку» і третю особа залишати ні в якому разі не можна, тому що в «Україні так не говорять». Кажуть, по-всякому говорять. Є сім'ї, де самій дитині кажуть про неї в тій самій третій особі і дитина до певного віку так про себе в третій особі і говорить. Ні, це далеко не норма, але навіть в Україні подібне часом спостерігається. А аніме-то у нас узагалі не про Україну.

16. Окреме слово про Семпая Семпайовича.

Сенпай/семпай - звертання до старшого товариша. Не обов'язково старшого за віком. Може бути, до старости, до голови гуртка або секції. Проблема, власне, полягає в тому, що в українській мові як такого аналога у слова немає.

Жили б ми досі у Радянському союзі, аналог був би (нехай і не зовсім точний) - «товариш». Але сьогодні так вже не скажеш, доводиться викручуватися.

За традицією сабери замість «семпая» пишуть ім'я або прізвище персонажа. Найпростіший варіант, але при цьому найменш витончений. Так, в Україні звертаються зазвичай на ім’я або ім’я та по-батькові, рідше - на прізвище, а не говорять «старосто» або «старший колего». Але у нас-то події аніме відбуваються не в Україні..

У будь-якому випадку необхідно бути гранично акуратним. Щоб найближчий за змістом синонім «семпая» не звучав при перекладі конкретної фрази надмірно гумористично. Якщо таких синонімів знайти не виходить, то залишається лише видихнути і написати ім'я або прізвище персонажа. Не забудьте перевірити, чи знає той, що говорить це саме ім'я з прізвищем. Або ж буде доречно замінити вигук «Семпай!» на «Послухайте!» або щось схоже.

Якщо дія серіалу відбувається в Японії, а тяга до українізації всього і вся у вас відсутня, «семпая» можна так і залишити. Важливо пам'ятати: за межами Японії «семпаїв» немає. В українській чи американській, австралійській або нігерійській школі один учень до іншого ніколи не звернеться на «семпай».

17. Є одна -чян, або -сан Санич у шоу «Я-сама».

Початківець-анімешник щиро переконаний: гонорифіки (іменні суфікси на кшталт –чян,

-кун, -сан, -сама, -доно) додають так званий «анімешний колорит». Імена з суфіксами звучать анімешніше.

На ділі все трохи прозаїчніше. В Японії не прийнято звертатися на ім’я/прізвище без використання суфікса-гонорифіка. У старих аніме взагалі рідкісне ім'я почуєш без –сана або

-куна, нині ж ситуація трохи змінилася: в частині серіалів самі японці їх часом опускають.

При перекладі українською гонорифіки зазвичай теж опускають. Навіть більше - їх слід опускати.

Найчастіше, щоб зберегти еквівалентність, вистачає звернення на «ти» або «ви».

Якщо в мові зустрічається -сама або більш архаїчне -доно, можна спробувати додати «шанобливого» відтінку. Головне - не скотитися в гумор там, де його й сліду нема. В одних випадках «шановний Сакамото» прозвучить як треба, в інших - додасть комічності.

Акуратніше треба бути при адаптації «-кун» і «-чян». Десь досить звернення на «ти», десь потрібно піти далі.

Переважній більшості неукраїнських імен протипоказані українські зменшувально-пестливі суфікси. Якщо Миколка або Марічка звучать цілком собі непогано, то Сакамоточка, Акірочка або Аоєчка в переносному сенсі виносять глядачеві мозок. Те саме стосується і західних імен. Джульєтточка, Ґрейсочка, Бенджамінчик - їх бути не повинно. Потрібно пам'ятати, що у більшості західних імен є усталені зменшувально-пестливі варіанти (Бен, Джонні і т.д.), а японські в масі своїй або ніяк не скорочуються, або "урізаються". Ріцу може залишитися Ріцу, а може стати просто Рі.

Але щодо японських імен у нас є ще один інструмент. Якщо характер мовця дозволяє перекласти звертання «Ріцу-чян» як «Маленька Ріцу» (або якось інакше) - гріх цим не скористатися.

18. **Сер, а як же фрекен Бок-сан**?

Іноді при перекладі потрібно (або просто вкрай бажано) підкреслити колорит окремо взятої країни. Не тільки Японії, як можна здогадатися.

Перш ніж кидатися адаптувати «- санів», «містерів» і «серів», «мсьє» й «донів», потрібно розібратися, чи потрібно акцентувати увагу глядача на цих деталях. Найчастіше таке завдання не стоїть, тому весь гоноратив (форми ввічливості) адаптується.

Коли в творі (не тільки аніме) автором не ставиться мета порівняти побут «наш» із побутом «їхнім» або розповісти в першу чергу про традиції і т.п., весь «національний колорит» іде своєрідним фоном. На ньому немає акценту. І в перекладі цього акценту не потрібно. Якщо в оригіналі все абсолютно буденне, то і в перекладі все має таким лишатися.

Інакше кажучи, в перекладах аніме про повсякденне життя тих же японських школярів гонорифіки не потрібні.

Гонорифіки взагалі не можна вживати, коли аніме оповідає про життя, скажімо, європейців. Не буває Джонів-сан або Елізабет-чян.

Гонорифіки не можна вживати, коли в творі дія відбувається не в нашому світі (а в якомусь іншому, де немає ні Японії, ні інших країн) або мова йде про інопланетних істот. Марсіани - не японці, щоб їхня ватажка називали, наприклад, Уроборос-сама.

Гонорифіки допустимі (але не обов'язкові), коли перекладаєте аніме з сильним ухилом у бік японської історії.

Гонорифіки допустимі (але не обов'язкові), коли в аніме протиставляється культура і звичаї Японії культурі та звичаям будь-якої іншої країни. Або коли за сюжетом навмисно збирається багатонаціональна компанія бравих героїв.

Використання гоноративу, який підкреслює національний колорит будь-якої країни (сер, містер, месьє і т.д.), допустиме, коли в аніме (японському творі, по суті) нам розповідають про тих же англійців, американців, французів , італійців та інших.

Головне - не кидатися в крайнощі. Використання або невикористання гонорифіків не є чимось однозначно поганим або хорошим. Завжди потрібно дивитися за обставинами. Зрештою, якщо шведці можна зватися в перекладі фрекен Бок, то чому японці не можна бути Мікото-сан?

19. **Прощавай, сумовитий сенсею**!

Про «сенсея» розмова буде коротка, але окрема. «Сенсей» в українця в першу чергу асоціюється зі словами «наставник».

У «сенсея» в японській багато значень. Це і вчитель, і наставник, і лікар. Десь навіть вживалося в значенні «керівник». Якщо з контексту ясно, що мається на увазі під словом

«сенсей», то «сенсея» необхідно перекласти і адаптувати. Якщо не ясно - спробувати розібратися і, знову ж таки, перекласти.

Залишати «сенсея» «сенсеєм» варто лише тоді, коли в аніме обігруються кілька значень цього слова. Коли на цьому будується якийсь жарт.

20. Ха-ха. Смішно.

Переклад жартів - справа хитра. Головне правило - якщо в аніме жартують і японський глядач в конкретному моменті має засміятися, то й український глядач під час перегляду того ж моменту з перекладом має засміятися.

Жарти мають бути смішними самі собою. Глядач не повинен обтяжувати себе читанням коментарів і тим більше статей, де йому буде розжовано: ось тут в оригіналі гра слів, потрібно сміятися.

Якщо в японській гра слів, то і в перекладі повинна бути гра слів. Слова можуть бути зовсім інші. Важливо, щоб вони не суперечили тому, що показують на екрані. Якщо жартують про відомого в Японії хлопчика з персика, про якого у нас і не чули, і показують на екрані персики, простим перетворенням хлопчика з персика в хлопчика-мізинчика ви не відбудетеся. Так, що й казати - він той іще фрукт.

В аніме не рідкісні жарти, які так чи інакше зачіпають відомих японцям історичних особистостей. Знову ж таки, наш глядач добре якщо про Нобунаґу краєм вуха чув. Але перекладач повинен змусити його засміятися. Доводиться спрощувати. Замість імені полководця писати в субтитрах просто «полководець», якщо подібна заміна повертає фразі гумористичний відтінок.

Не всі жарти в оригіналі є смішними. Дурний плаский гумор лишається в перекладі дурним і пласким. Це нормально.

Періодично зустрічається гумор, заснований на посиланнях до іншого аніме. Чи іншого твору. Тут ваше завдання трохи змінюється. Потрібно не розсмішити глядача, а дати побачити це посилання тим, хто дивився «першоджерело», в якому звучала фраза.

Ще раз. Жарти вимагають, щоб їх саме адаптували. Ось тільки потрібно постійно себе спиняти, коли при перекладі жарт стає занадто українським. Коли японський школяр каже про своїх однокласників: «Те ж мені, жили у бабусі два веселих гусі» - це не надто гарно.

21. То хто ж усе-таки правий?

Великою проблемою перекладачів є росіянізми і відсутнє чуття власної мови, як у початківців, так часом і в досвідчених. Два редактори з трьох в тій чи іншій формі неодмінно скажуть: «Напишеш «ти правий» замість «твоя правда» - отримаєш по шиї». Що анітрохи не заважає нам в «офіційних професійних» перекладах читати і чути це «ти правий».

Звідки ж така любов до цих слів»? Як без них обійтися? Чи можна їх використовувати?

Тут усе дуже просто, в умовах двомовності завжди буде іти двосторонній вплив. І з однієї мови щось буде перетікати в іншу. В розмовній мові уже надійно закріпилися «правий» у значенні «слушний» та «вірний» у значенні «правильний» і вони вже увійшли до словників, тож відповіддю на останнє питання буде: так, можна, ці і подібні слова можна використовувати, але слід мати на увазі, що вони є розмовними, просторічними і є недоречними, скажімо, в урочистій промові чи будь-якому діловому стилі. Утім, є й гірші випадки русизмів. Нерідко можна побачити випадкову помилку початківця, а часом і не просто випадкову, з неправильним уживанням орудного відмінка множини, коли замість «по місцях», «по домівках» пишуть «по місцям», «по домівкам», що є росіянізмами.

Частою помилкою є використання «їх» як присвійного прикметника «їх машина», що теж є помилкою-росіянизмом, оскільки в українській правильно писати «їхня машина». Щоб не допускати таких помилок слід старатися, крім перекладів, ще почитувати спеціалізовану літературу на зразок книжки «Як ми говоримо» Антоненко-Давидовича і позбуватися мовних паразитів. До вищеперерахованого належать і активні дієприкметники, про які вже йшлося кількома пунктами вище.

22. Пане професоре, а ви звертаєтесь чи обзиваєтесь?

Хочеться приділити трохи часу такому відмінку як «кличний». Багато людей ним нехтують, навіть, на жаль, в офіційних перекладах. Утім, якщо в дубляжі це можна виправдати потребою вмістити фразу в губи та вимогами прокатників, то в інших випадках це просто безграмотність. Кличний є повноправним українським відмінком, а отже, слід використовувати його як усі інші. Утім, слід пам’ятати, що кличний ставиться лише в звертаннях, і тому не варто плутати звертання, зі скажімо образами. Якщо персонаж кричить «Ах ти ж бака така!» або якась чергова чянка у ванній кричить «Не заходь сюди, бака!» - це не буде звертання, це образа, тобто «Ах ти ж ідіот!» або «Не заходь сюди, ідіот!». Подумки можна доставляти в таких випадках «ти» (якщо його нема), ось як у «Не заходь сюди, ти, ідіот!» - адже звучить логічно, правда? Простіше коли хтось когось якось *називає,* це звертанням не є. Однак межа часом досить тонка, бо і образа зрештою може бути звертанням. Тому за цим слід ретельно пильнувати.

Так само і не кожне ім’я є звертання, тож і тут не варто зловживати. Якщо персонаж просто кричить у порожнечу «Ханекава!», то це ще не значить, що він її кличе. Часом імена вигукують просто що висловити стурбованість про когось.

Слід відзначити і те, що іншомовні назви, імена та прізвища відмінюються за тими ж правилами, що й українські. Це стосується і кличного. Є невідмінювані власні назви, і їх ми не відмінюємо у всіх відмінках. А якщо ми можемо сказати «разом із Сакурою», «від Сакури», тощо, отже можна сказати і «Привіт, Сакуро.»

22. Евфемізм, курча!

Рано чи пізно «няшні каваюшки» на екрані почнуть лаятися. І відразу виникне питання: як же перекладати всю цю лайку?

Існує серед деяких людей думка, що будь-яку навіть найменшу лайку потрібно неодмінно перекладати з використанням матюків. Ні. Мату в перекладі бути не повинно. Це залізне правило з єдиним винятком: коли місце дії твору - в'язниця.

У літературних перекладах хулігани не матюкаються.

У літературних перекладах військові і поліцейські не матюкаються.

У літературних перекладах правопорушники і бандити не матюкаються.

І так далі до нескінченності. Що не заважає їм у тих же літературних перекладах говорити відверто грубо. Поняття «літературний переклад» зовсім не означає, що персонажі повинні говорити, як поважні добродії і добродійки на балу у графа Болконського. Це лише означає, що мова персонажів повинна звучати в першу чергу по-українськи (а не «моя твоя косити тополя», див. Параграф 3) і відповідати образам персонажів.

Якщо персонаж в оригіналі лається - він і в перекладі повинен лаятися. Питання: як? У перекладача є два інструменти. Перший - загальноприйняті «нейтральні» лайки. Другий - евфемізми, тобто слова, якими для пом'якшення замінюють лайки.

Перша категорія - лайливі словосполучення і вирази, зібрані з нейтральних слів. Наприклад: «та пішов ти», «щоб тебе» , «якого біса», «твою наліво», «срака-мотика», «курва», «трясця» , «чорт», «прокляття», «лайно», «виродок» і т. д.

Друга категорія - близькі до лайки за звучанням слова (в широкому сенсі «евфемізми» включають в себе і першу категорію). Наприклад: «свиснути» або «скомунячити», які мають на увазі аналог-матюк; «тля», «триндець», «капець», «йокалемене», «йоханий бабай» - мають на увазі відомі матюкливі слова.

При перекладі лайок перевагу варто віддавати саме загальноприйнятим «нейтральним» лайкам. Вони менше кидаються в очі глядача і за рідкісним винятком не псують атмосферу .

До евфемізмів у вузькому сенсі цього слова допустимо вдаватися, коли на екрані лаються хулігани та інші громадяни, що наполегливо зневажають етикет. Але все одно тричі подумавши перед вживанням слова.

23. Якого хека?! Чорт забирай! Боже збав!

В укїранській мові чорта всує люди намагаються поминати лише в перекладах. У житті він, звичайно, скаже «якого біса?» Або трохи грубіше.

З іншого боку, там, де японець скаже знамените «ксо», наша людина вигукне «Трясця!» або, так-так, «Чорт!». А ось «Прокляття!» не вигукне. «Прокляття!» занадто важке. Поки його вимовиш, встигнеш заспокоїтися.

Цікавою є ситуація і з виразами, в яких як би згадується Бог. «Боже мій», «боронь Боже», «та заради бога», «не дай боже» , «слава богу» - первісний зміст слова «бог» з них вже давно вивітрився. І все ж, коли персонажі в перекладі аніме занадто часто вживають подібні фрази, у глядача може скластися враження, що герої «божаться». Тому зі згадуванням «бога» в сабі не варто перебільшувати.

І так. Раз зайшла мова про релігію, то ось ще одна порада. Будьте уважні і не перетворюйте ненароком Будду у Всевишнього, а мантри - у молитви. Різниця велика.

24. **Імена, що говорять**.

А також назви, прізвища та інші власні назви. Перш ніж кричати направо і наліво, що «імена не перекладаються», потрібно чітко для себе усвідомити, чим імена, що говорять, відрізняються від імен із певним значенням.

Імен, що говорять, у реальному житті немає і бути не може. Ім’я, що говорить – це прийом у мистецтві. У літературі, в кінематографі. Його, ім'я, що говорить, персонажу дає автор твору, щоб підкреслити якусь рису героя.

Найчастіше імена, що говорять, зустрічаються в творах гумористичних, сатиричних - хоча б частково. Бувають винятки, але рідко. Про один з них трохи нижче.

Ім’я, що говорить, може і, швидше за все, буде звучати смішно. Але це правильно. Усі в школі проходили Гоголя . Всі пам'ятають «Ляпкина-Тяпкина», «Хлестакова», «Манилова», «Плюшкина» та інших. Смішно звучать? Смішно. Потрібний ефект створюють? Створюють.

Але чомусь людина, коли сідає займатися фансабом, про це геть забуває. Хто не знає Гоголя, згадає, скажімо, того ж Незнайку. Чого вартий тільки він сам, та й усі інші персонажі мають аналогічні імена. Або ось Раскольников, герой аж ніяк не гумористичного роману Достоєвського «Злочин і кара», теж володар як мінімум прізвища, що говорить (а то й імені та по-батькові). Смішно звучить його прізвище? Ні. Тонка праця. Але повернімося до перекладу аніме.

Відкривається випадковий серіал, і що ми бачимо? Дівчинка Аой (блакитна), дівчинка Хіме (принцеса), хлопчик Тацумі (південний схід), істота невідомого статі Юкі (сніг)... Йой! Голубка та Принцеса пішли рятувати Південносхіда з лап Снігу. А-А-А-А! Ні, звичайно, ніяких дівчаток Голубки в 99% не потрібно. Так, в японській мові чимало імен, які просто щось значать. Але це ще не не привід вважати, що вони говорять.

Якщо мова в аніме іде про звичайних японських школярів, які б значення не мали імена, в перекладі їм варто залишитися без змін. Коли в звичайній японській школі вчиться звичайний японський школяр Сніг - це вже незвично. А ось якщо у звичайній школі чаклунства вчиться школяр з таким же ім'ям і налягає на вивчення морозної магії - це вже привід задуматися. Але ні. Не бігти називати його Снігом. Спершу подивитися, як в тій же школі чаклунства звуть інших учнів, вчителів та всіх інших.

Може, автор в імені більшості персонажів зробив нам натяк на те, чим той чи інший герой займається. Якщо все так і є - варто подумати, як це все передати українською. Спробувати змінити початки імен, що говорять, щоб вони звучали як імена, але глядач відразу здогадувався, що тут до чого. Який-небудь Снеггі замість просто Снігу.

Тобто в кожному конкретному випадку потрібно дивитися, наскільки явно автор натякає нам на зв'язок особистості персонажа зі значенням його імені. Занадто явно? Значить, ім'я говорить і потребує перекладу та адаптації.

Другий момент - ім'я після перекладу не має руйнувати атмосферу. Воно не має звучати занадто по-українськи, якщо персонаж не українець. Якщо у героя прізвище «Оокамі» не можна його тут же називати «Вовченком». Навіть якщо він ночами перетворюється на вовка і виє на місяць. Пам'ятається, в одному серіалі таке прізвище досить, на мій погляд, вдало перетворили в «Воовкамі».

Часом для збереження атмосфери імена, які говорять, доводиться лишати неперекладеними. Яскравий приклад - в якійсь мірі жахастик про вампірів «Shiki», де дія відбувалася в невеликому японському селі під назвою Сотоба. Сотоба у перекладі з японської мови - це «дерев'яний надгробок». Власне, у селі тим і займалися, що вистругували ялинові надгробки. Відразу в голову лізуть варіанти - Надгробівка, Могилівка. Так, де-небудь в українській глушині можна знайти село і не з такою назвою. Але саме що в українській. Можна назвати «село Надгріб», але атмосфера все одно руйнується моментально. Вибір важкий. Але робити його краще на користь атмосфери.

Те ж стосується і комедійних творів. Але при перегляді комедій що потрібно робити? Сміятися. Ось в який-небудь чорній комедії село Надгріб було б цілком доречним.

Окремим пунктом ідуть клички і прізвиська. Клички та прізвиська завжди даються за дії або особливості персонажа. Любить герой возитися з пацюками або сам на них схожий, і прізвисько у нього відповідне - Недзумі. «Ха, Юкі, тобі дуже пасує прізвисько Недзумі!» - й український глядач, за рідкісним винятком, нічого не розуміє. Чому пасує? Який зв'язок? Але варто замість «Недзумі» написати «Щур», як усе стає на свої місця.

У зв'язку зі збільшенням кількості аніме, присвячених відеоіграм, варто кілька слів сказати про ніки. Ось ніки не перекладаються. Тому що нік вибирається людиною за звучанням, яке подобається йому, і значенням, яке він розуміє. Ну або не розуміє, що теж буває.

25. **Фразеологізми**.

Як значиться в словнику: «Фразеологізм - стійкий вираз із самостійним значенням, близьким до ідіоматичних».

Вчора ви били байдики, а сьогодні вирішили зайнятися сізіфовою працею - фансабом. Переклали серію. Але редактор сказав, що ваш переклад більше нагадує авгієві стайні. Тут же опустилися руки: ви луснули від злості і приготувалися співати лебедину пісню своїм починанням, але раптом відкрилося друге дихання. Розкривши свій закиданий шапками переклад, немов скриньку Пандори, і уздрівши кромішню темряву, схопилися за голову, а потім знайшли в собі сили пройтися по помилках вогнем і мечем. Загнали в них осиковий кілок і показали, де раки зимують! Нехай знають: ви не ликом шиті. Хоча... «Не час мені повставати з попелу», - подумаєте ви і відкладете все у довгий ящик.

Фразеологізми роблять мову живішою. Якщо до рядку перекладу підбирається стійкий вираз - це чудово. Головне, щоб вираз був доречним, щоб не був інтернет-мемом і додавав комедійний відтінок у серйозне речення.

Зрозуміло, не варто використовувати специфічні фразеологізми, зміст яких вам самим без словника не відразу зрозумілий. Пам'ятайте, що означає «Прокрустове ліжко»? Чувово. Головне, фрази, які перекладаєте, на нього не вкладайте.

І не забувайте: засилля стійких виразів радує ще менше, ніж їх відсутність. Коли через слово йде фразеологізм, глядач відразу починає відчувати фальш.

26. **Як пацанчики з району**.

Зі сленгом/жаргоном при перекладі потрібно бути вкрай акуратним. У 97% випадків він - зайвий. Сьогодні вам може здаватися, що це «модно і молодіжно», коли анімешні дівчинки з великими очима «балакають на фені» акі ч0ткіе пацанчики (особливо - коли в оригіналі висловлюються не чистою японською, а одним із японських діалектів), а завтра стане гидко від свого ж перекладу.

Глядачам від вашого перекладу стане гидко вже сьогодні.

Сленг/жаргон у перекладі аніме доречний лише тоді, коли на екрані говорять пропащі хулігани або грубі бандити.

27. **За кого мати глядача**?

Питання, яке ставить собі кожен другий перекладач аніме: чи мати глядача за дурня? Без жартів.

Японія - країна з чужими для нас звичаями і чужою для нас мовою. На відміну від англійської, мову Країни висхідного сонця не вступає з українською в незліченні випадкові зв'язки. І на тому спасибі, якщо чесно. Які японські слова проникли у солов'їну, вкоренилися в ньому? Ніндзя, гейша, самурай, саке, суші, сенсей. Microsoft Word підкреслює слово «сенсей» і не пропонує заміни. Викреслюємо «сенсея» і продовжуємо.

Чи знає глядач, що таке «юката»? Якщо у глядача за плечима кілька серіалів про японський побут, пардон, повсякденність, то, швидше за все, він знає, що це таке кімоно, а точніше - халатик, тільки святковий. І взагалі, в ньому заведено ходити на фестивалі і свята, а не після душу в нього кутатися. Верхній одяг, при цьому дуже специфічний, який в Україні не носять. Питання: як юкату назвати, щоб і глядач зрозумів, і сенс не загубився. Є три шляхи. Перший - вважати глядача за дурника і написати «халатик». Якщо глядач дійсно виявиться дурником, він покрутить пальцем біля скроні і скаже: «От ці смішні японці, у банних халатах ходять на свято». Якщо глядач дурником не виявиться, він покрутить пальцем біля скроні і скаже: «От ці смішні фанабери, зовсім мене за дурника мають». Другий - м'яко адаптувати, написати «святкове кімоно». І вовки цілі, і вівці ситі, що називається. Начебто і пояснив для тих, хто не розуміє слово «юката», а й інших не образив. Третій - написати «юката». Коли про юкату кажуть, їх найчастіше тут же на екрані і показують. Навіть найнетямучіший глядач швидко зрозуміє, що саме називають юкатою. Яким шляхом іти - вирішувати все ж вам, але спершу потрібно зважити всі за і проти.

Продовжуючи тему «юкати» хочу згадати один випадок, свідком якого я був. На відпочинку, під час переїзду з аеропорту до готелю автобусний гід сказав: «Коли доберемося до міста, ті, кого я назву, пересядуть у *мінівени*, які довезуть вас до готелів». Відносно літня жінка, що сиділа позаду мене, раптом почала панікувати: «В які мінівени? Я нічого не розумію! Що таке мінівени? Що це? Сподіваюся, не ми! Нічогісінько не розумію! «Заспокоїлась вона лише після того, як їй пояснили, що «мінівени» - це мікроавтобуси. І ні, особисто їй у мінівен пересідати не потрібно.

Мораль цієї аж ніяк не байки така: при перекладі не варто тримати ваших глядачів за повних ідіотів, але і не слід вважати, що всі відомі вам японські слова відомі так само і їм. І не тільки японські, але про це трішки нижче.

Від японського національного одягу перейдімо до японської кухні. Тут усе складніше. Із зображення на екрані не завжди зрозумієш, що саме їдять герої аніме. І чи варто це продовольство називати простими українськими словами або краще залишити все, як є?

Наприклад. Багато про що вам говорить слово «тамаґоякі»? Чим вони або воно відрізняється від «теріякі»? І чи не схожі вони на смак на «такоякі»? Не відразу і згадаєш, що є що, якщо японський не вивчав або східною кухнею не цікавишся. Висловлю своє вельми суб'єктивну думку: в аніме, де мова не йде про кулінарію, назви страв варто адаптувати. Нехай краще буде омлет і восьминоги в клярі, ніж глядач хапатиметься за голову, намагаючись згадати або зрозуміти, що персонажі їдять.

Окремо згадаємо «оніґірі». Катаний рис з водорістю норі. Рисові кульки або «рисові колобки». Вони ж - «rice balls» в ансаберів. Складність полягає в тому, що рисові кульки часто мають аж ніяк не круглу форму. Але ж не будеш називати їх «рисовими прихмочками», якщо вони, як то кажуть, «трикутної» форми? Знову ж таки, висловлю суб'єктивну думку щодо цього: коли оніґірі «круглої» форми - їх слід називати у перекладі рисовими кульками, коли будь-якої іншої - просто «оніґірі», якщо не хочеться вислуховувати обурені вигуки: «Але вони ж не круглі, вони - трикутні! »

Не варто забувати і про слова, які увійшли в нашу мову, але обійшли стороною словники. В основному це стосується термінів, пов'язаних з інформаційними технологіями, такими як «онлайн». Чомусь у вузьких колах деяких перекладачів і лінгвістів прийнято вважати, що раз слова немає в словнику, то цього слова немає і не повинно бути в українській мові взагалі. Ніхто його не знає і знати не повинен!

Але час не стоїть на місці, мова змінюється, збагачується колись чужими нам словами. Так, деяка частина населення цих слів не знає. Але слід пам'ятати, що цільова аудиторія серіалу в 99

випадках зі 100 про значення таких слів чудово обізнана. Не може любитель онлайн-ігор не знати слова «онлайн»!

Висновок. Не майте глядача за повного дурня, але іноді буває не зайвим перестрахуватися. Аніме часто все ж дивляться не з освітньою метою, зарившись в словники та енциклопедії, а щоб розважитися. Жах!

28. **Хто біля апарату**?

Перекладаючи той чи інший рядок, важливо розуміти, хто його говорить. Маленька дівчинка-чарівниця або грубуватий качок, який заглянув прямо з «Кулака північної зорі». Школяр, який замість підготовки до математики пілотує меху, або поважний джентльмен.

Стиль мовлення у кожного свій. Так, і маленькі дівчатка можуть нагрубіянити, і качки розмовляти як благородні дони. Вони можуть розмовляти в невластивій їм манері, але для цього і ситуація повинна бути належна, і реакція оточення - відповідна.

Навіть якщо ви перекладаєте з англійських субтитрів і оригіналу не розумієте, потрібно обов'язково прислухатися до інтонації. Ансаб часом сухий. Почасти для прискорення роботи над перекладом нерідко використовуються одні й ті ж англійські слова з нейтральним забарвленням, тоді як в оригіналі можуть бути задіяні абсолютно різні вирази.

Потрібно це відчувати. І ні в якому разі не перехоплювати. Не кидатися в крайнощі. Персонаж, який зрідка вставляє в мову застарілі слова, не повинен на постійній основі розмовляти церковною староукраїнською. Як і не повинен дійсно звичайний японський школяр говорити як «пацанчик з району». Слово «їжа» не повинно перетворюватися в «їдло» лише на тій підставі, що його вимовляє підліток, або в «трапезу», якщо літній джентльмен.

29. **Це можуть дивитися діти**!

На додаток до всього сказаного в параграфах, присвячених лайці, сленгу, стилю мовлення, хочеться додати ось іще що. Нехай вам хоч двадцять, хоч тридцять, хоч сорок чи п'ятдесят років - аніме з вашим перекладом можуть дивитися діти. І підлітки, зрозуміло.

Пам'ятайте, що будь-яке використане вами «негарне слово» може ввійти в їхній лексикон. Або вкоренитися в ньому, якщо ввійти в нього вже встигло. Так, зараз, як то кажуть, молодше покоління і не такі слова знає, але чи добре це? Ні.

Збираючись задіяти в перекладі лайку або сленг, подумайте ще раз: ви б хотіли, щоб цей вислів побачили в ньому діти?

30. **Два слова про систему Поліванова**.

«Це жахливо!» - вигукне непідтверджена більшість глядачів. Спробуємо розібратися, чим вона хороша і чому в народі її не дуже полюбляють.

Система Поліванова в Україні є офіційною системою передачі японських звуків. У всіх офіційних документах, у всіх офіційних атласах, на безлічі сайтів, присвячених Японії, всі назви записані і записуються відповідно до цієї системи. Все гранично ясно. Не так давно паном Бондаренком О. з кафедри сходознавства університета імені Т. Шевченка було її переглянуто і запроваджено систему, що ґрунтується на чоловічій версії вимови, і більш відповідає передачі японської українською. Попри «офіційність» системи Поліванова, яка була створена більше для російської мови, ніж для української, жоден фанабер, який себе поважає, нею не користується, оскільки в українській мові є більше засобів для передачі японської фонетики, і вони в цій системі не враховані. Тому відповідно слід використовувати систему Бондаренка від 2014 року.

Тут необхідно одне уточнення. Географічні назви незалежно від будь-яких обставин і систем потрібно записувати так, як вони написані в атласі. Імена великих історичних особистостей - як в перевіреній енциклопедії.

Противники системи Поліванова в якості основного аргументу приводять той факт, що в дійсності ми чуємо зовсім інше. Скажімо, не «Сяна», а «Шяна».

Система Бондаренка, по суті, є аналогом англійської системи Джеймса Кертіса Гепберна. Тобто де-юре її у нас ніби й немає, як і слова «твіттер» немає в словнику. Те, що зветься системою Гепберна, - насправді суть адаптоване «як чую, так і пишу».

А тепер, увага, питання! Як часто англійські, французькі та інші іноземні імена ми записуємо по-українськи так, як чуємо? Чималу частину імен ми адаптуємо, щоб наш український слух їх адекватно сприймав. Ми пишемо і говоримо Герберт. Коли як на ділі він ніякий не Герберт, а Herbert, а на слух так взагалі приблизно «Хебет». Як то кажуть, спасибі що не "хобот» або «хобіт». Або ж William, який швидше «Вильям», ніж звичний Вільям.

Є й інша так звана «система». Літературна, як її іноді називають. Зводиться вона до того, щоб записувати імена і назви так, як вони будуть краще сприйматися читачем і глядачем. Наприклад, якщо глядачеві більше подобається адаптована до української система Бондаренка, він все одно буде радий побачити в субтитрах «ніндзя», а не «нінджя», «Міцубісі», а не «Міцубіші». Яке написання імені глядач сприйме краще - «Шікі» або «Шикі»? Зрозуміло, «Шикі».

Тут мимоволі пригадується приклад не з аніме. У перекладах книг Роберта Сальваторе темного ельфа Дріззта назвали Дзіртом. І їх можна зрозуміти. Скільки букв «з» в його імені ні напиши, читатися однаково буде «Дріст». Головні герої не дристають!

Висновків ніяких підводити з цього параграфу не буду, якої з систем дотримуватися - вирішувати вам.

31. **По обидва боки барикад**.

Глядач хоче, щоб переклад аніме українською робився не з англійських субтитрів, а безпосередньо з японської. Мовляв, серіал або анімаційний фільм японський - негоже робити переклад з перекладу. Так, безумовно це приємно, коли перекладають безпосередньо з мови оригіналу, але чи так це дійсно потрібно глядачеві? Ні, на ділі глядачеві потрібно, щоб переклад був просто максимально саборобів.

Якщо команда фансаберів працює швидше і ефективніше, коли одна людина перекладає з англійських субтитрів відразу літературною українською, а інший потім звіряє результат з японським і вносить десяток правок - це краще, ніж коли одна людина перекладає з японської українською, а другий потім витрачає купу часу, щоб надати кожній фразі літературний вигляд і випадково не посваритися з японістом. Нікому неприємно, коли його переклад переробляють до невпізнання.

Глядач хоче, щоб переклад українською був літературним. Ми не беремо до уваги тих індивідуумів, у яких слово «літературний» асоціюється виключно з нудними, важкими і довгими реченнями з товстенних книжок. Глядач не бажає бачити в перекладі бездумну кальку з англійської або японської, а вже тим паче - машинний переклад. Усе має добре звучати по-українськи! Якщо ви і ваша команда саберів не збираєтеся або не може зробити літературний переклад - краще взагалі за справу не беріться. Україномовна людина звикла сприймати переклад відео саме як повноцінний літературний переклад. Якщо замість нормального перекладу він отримує явно криву милицю, то навіщо взагалі робити такий переклад? Вже краще ніяк, ніж абияк. На дворі XXI століття, англійську вивчають не одиниці. Якщо переклад уркїанською літературно негарний - легше і приємніше подивитися з англійськими субтитрами. Глядач дивиться українською, щоб отримати задоволення і розслабитися, а зовсім не для того, щоб ламати голову над напівграмотними фразами на ламаній українській з суржиком і елементами підпарканного.

Глядач хоче, щоб переклад був грамотним. І він мусить бути таким! Звичайно, ансабери теж часом припускаються помилок, але саме часом, а не в кожному другому рядку. До того ж, у зв'язку з тим, що англійська - не наша рідна мова, на помилках в ансаберів ми концентруємо менше уваги, а то і зовсім не помічаємо.

Глядач хоче, щоб переклад був максимально точним. Тут потрібно добре для себе усвідомити, що точний переклад не є синонімом дослівного. Точний переклад - не підрядник. Точний переклад може і повинен бути гарний. Повинен враховувати всі тонкощі мовлення персонажів. Повинен зберігати всю суть оригіналу. Дрібні, але важливі деталі не повинні з нього безслідно зникнути.

Глядач хоче, щоб у перекладі не було «типу смішних» відсебеньок і сленгу. Глядачеві відверто гидко, коли перекладач намагається уподібнитися Дмитру «Гобліну» Пучкову, і

вставляє в переклад абсолютно недоречний гумор. Глядачеві не подобається все це! І глядач має рацію. Якщо ви перекладаєте - перекладайте, а не вигадуйте і вставляйте жарти, над якими будуть сміятися учні молодших класів. Глядач вирішив подивитися аніме не для того, щоб «повгорати» над вашим неповторним почуттям гумору. Якщо душа ну дуже просить зробити «буцімто смішний переклад» - ну, ви можете це зробити разок, можна навіть цілий серіал в такому стилі перекласти, а потім припиніть. Потім, через рік-другий, будете плюватися, коли переглянете серіал зі своїм перекладом.

Глядач не любить, коли перекладач прагне надмірно українізувати все і вся. Йому неприємно, коли замість незрозумілого простому українському хлопцю «місо-супу» намагаються зробити «грибний суп» або навіть «борщ». Коли «юката» перетворюється в «халатик». Або коли «бенто» називають «їдлом». А ось коли замість «бенто» пишуть «сніданок», «обід» або якось інакше доречно адаптують це зовсім не українське слово - глядача подібне вже влаштовує. Потрібно дотримуватися балансу. Адже глядач так само не тішить переклад, де кожне десяте слово залишено неперекладеним для збереження японського колориту.

Глядач часом не любить, коли перекладачі перекладають не тільки японські слова, але й англійські слова, яку тут і там трапляються в японській мові. Пардон, англ-р-рійські. Чи потрібно їх перекладати, чи не потрібно - дивимося по ситуації. Найчастіше - потрібно. Тому що в японській англійські слова згадуються і до місця, і не до місця; це модно, круто, молодіжно. І взагалі, у них більшу частину цих вживаних слів знають навіть діти. А у нас все трохи інакше, і якщо ситуація не вимагає підкреслити, що персонаж замість японського слова вживає англійське - не варто англійське слово залишати без перекладу .

Глядач не любить, коли перекладають або адаптують імена персонажів. Йому плювати, доречна адаптація чи ні - не подобається і все тут. Але це ще не привід йти у нього на повідку і за жодних обставин імена не чіпати. Жодна людина ще не змогла привести посилання на дослідження, в якому з доказами і підтвердженнями нам би роз'яснювали, що в літературі і кіно імена не перекладаються і не адаптуються. Завдання перекладача - зрозуміти, чи доречно в конкретному випадку перекладати ім'я і назву? Ні? Ну і залиште їх у спокої. Що, у нас комедія? Ще й з промовистими іменами, які підкреслюють особливості героїв? Що ж, готуйтеся думати над тим, як імена ці адаптувати і не потрапити в халепу.

Глядач у своїй більшості не любить, коли при перекладі імен і назв фансабер застосовує систему Поліванова. Особливо, коли справа доходить до фанатизму, і відповідно до системи Поліванова записуються не тільки японські, але і китайські, англійські, французькі і все інші імена. Хоча це вже клінічний випадок, і я його розглядати не буду. Дійсно, я, як глядач, чую в японському і «ш», і «ч», і навіть «ж» іноді, більше того - мене таке звучання цілком влаштовує і слух не напружує, так якого біса мене намагаються переконати, що там повинні бути «з», «т» і «дз»?! Хіба мало, що там почув на початку минулого століття Дмитро Євгенович, будь він хоч тричі розумна людина, лінгвіст і взагалі сходознавець. Звичайно, як уже казав раніше, яку систему застосовувати - вирішувати вам. Але особисто моя суто суб'єктивна думка - краще в даному питанні прислухатися до думки глядача. Розумію, багато хто зі мною не погодиться.

Глядач не любить, коли назви фільмів і серіалів перекладають так, що від оригінальних в них не залишається і сліду. Часом фансабери дійсно перехоплюють через край, хоча до наших перекладачів фільмів їм далеко. Коли «Salmon Fishing in the Yemen» перекладають як «Риба моєї мрії» або прості назви на кшталт «jOBS » і «The Other Guys» в «Джобс: імперія спокуси» і «Копи на підхваті» відповідно - це вже за межею добра і зла. Втім, трапляється так, що перекладач при перекладі назви перерив купу словників та сторінок в інтернеті, розпізнав всі посилання і переклав незвично, але правильно, а глядач таку адаптацію відразу перетравити не може і починає обурюватися. Що поробиш, це вже проблема глядача.

32 . Редакторська частка.

Чомусь перекладачі вважають, що ось вони переклали так, як змогли, а пектися тією кашею, яка вийшла на виході, повинні редактори. Мавр зробив свою справу, мавр може йти перекладати наступну серію абияк.

Дана позиція в корені неправильна, якщо перекладач спочатку не перекладає як мінімум добре. Так, редактор, якщо він добрий самаритянин, поправить всі помилки, при необхідності - перепише весь переклад. І якщо цінує свій час - пошле такого перекладача куди подалі.

Під час перекладу активна взаємодія перекладача і редактора обов'язкова. Мета редактора - вивести перекладача на такий рівень, коли редактор зможе з повною упевненістю сказати: «Все, редактор як такий тобі більше не потрібен».

Редактор не повинен підчищати всі ляпи за перекладачем. Редактор повинен вивести перекладача на такий рівень, щоб за ним підчищати доводилося по мінімуму.

Редактор повинен правити не тільки орфографію і пунктуацію (це робота коректора), він повинен підштовхувати перекладача в потрібному напрямку, вказувати йому цей напрямок. Раз у раз переробляти окремі фрази, іноді - цілі діалоги. По можливості всі виправлення повинні супроводжуватися поясненнями. Чому так, а не сяк. Чому переведено правильно, але так краще звучить.

Редактор повинен не нав'язувати свою думку і бачення, а підводити до нього перекладача.

Ключ до успіху - у взаємодії. Зазвичай робота над перекладом повинна будуватися таким чином: перекладач переклав серію, відправив редактору.

Якщо переклад ведеться з ансабу, ні в якому разі перед відправкою субтитрів редактору не можна цей ансаб видаляти. Він повинен бути скопійований і йти паралельно з перекладом при перегляді. Коли перекладач з англійської прагне видалити ансаб - це перша ознака невпевненості в своєму перекладі; він вже на підсвідомому рівні боїться, що редактор загляне в ансаб і побачить явну помилку.

Так, редактор, як і перекладач, не повинен робити свою справу наосліп. Він редагує, дивлячись відеоряд і слухаючи, що там говорять в оригіналі, нехай навіть і не розуміючи. На жаль, сумлінному редактору теж доводиться перевіряти укладку, ліпсинк.

Підходимо до найцікавішого. Коли редактор бачить помилку, він не повинен просто її виправляти. Перекладач повинен мати можливість порівняти свій переклад з баченням редактора. Редактор свій варіант або варіанти пише в {фігурних дужках} або виписує в окремий файл. Перекладачеві доведеться витратити хоча б мінімум сил і трохи поворушити звивинами, щоб прийняти або не прийняти правки.

Субтитри з правками в дужках або окремий файл з правками повертаються назад до перекладача. Той вносить правки, з якими він згоден. Обговорює з редактором ті, з якими не згоден. Всяке буває - і редактори помиляються, і варіант разом придумується настільки хороший, що всі попередні перед ним тьмяніють.

Метод з окремим файлом правок цікавий ще й тим, що спонукає перекладача не сліпо вносити виправлення, а зупинятися на кожному з них. Крім того, так він витрачає трохи більше часу, і тим самим дає сам собі приблизно таку установку: «Наступного разу я допущу менше помилок, і , значить , доведеться менше стрибати між двома файлами». Як би кумедно не звучало, це працює.

33 . **Ой, а чи варто братися**?

Здавалося б, з цього питання і слід було починати посібник з перекладу аніме, але ж і ви, швидше за все, відкрили його вже після того, як почали займатися фансабом. Тож усе чесно.

Чи варто братися?

Оцініть для початку, скільки у вас вільного часу. Його потрібно чимало, навіть якщо ви будете перекладати по серії в тиждень. Залежно від складності фраз і їхнього числа на переклад однієї двадцятихвилинної серії може йти від чотирьох до дванадцяти годин. Нагадаю, що мова йде саме про літературний переклад, а не про підрядник.

І не думайте, що коли станете досвідченіші, почнете перекладати на порядок швидше. Все може скластися з точністю до навпаки: почнете з більшою відповідальністю підходити до справи, і темп знизиться.

Вільний час оцінили? Тепер дайте відповідь собі чесно на питання: чи достатньо добре ви знаєте мови, з якої і якою збираєтеся перекладати? Ні? Тоді чого ви шукаєте в фансабі?

Якщо ви йдете у фансаб для того, щоб «підтягти знання української та/чи англійської», - відразу відмовляйтеся від своєї затії. Тут вам не будуть раді. Грубо кажучи, у вас як мінімум має бути 4 з плюсом з англійської і 5 з мінусом з української.

У фансаб не йдуть за знаннями. У фансаб йдуть, щоб застосувати свої знання. Якщо знань у вас у потрібних сферах немає - то і добрих справ ви на фансаберських теренах не зробите. Закинути ансаб у Промт або Гугл-Транслейт, а потім скопіювати результат у скрипт будь-який дурень може, але чи потрібен глядачеві такий машинний недопереклад? Ні, ні і ще раз ні. Якщо ви самі не в змозі перекладати - взагалі не беріться. Зрозуміло, нічого ганебного в тому, щоб користуватися словниками, немає. А ось про електронні перекладачі навіть не смійте згадувати!

Звичайно, може статися диво і вам трапиться редактор, який допоможе підтягнути ваші знання, але краще на подібне не сподіватися .

Нарешті, якщо ви йдете в фансаб для того, щоб прославитися, стати відомим в анімешних колах і потішити своє самолюбство - забудьте про фансаб як про страшний сон. Фансабер - борець невидимого фронту. Найбільше, на що ви можете розраховувати, - десяток вдячних глядачі. Так, можливо, хтось озвучить по вашому перекладу, але лише одиницям буде не все одно, хто ж переклав, а не озвучив. Шукаєте так званої слави - займіться фандабом, а ще краще - косплеєм.

Так чи варто братися? Чи ні?

Якщо вам дійсно подобається якесь аніме, якщо у вас достатньо вільного часу і ви не будете шкодувати про те, що витратили його на фансаб, якщо ваші знання української, англійської та, можливо, японської дозволяють зробити по-справжньому гідний переклад - чому б і ні?

Головне - не захоплюйтеся. Не беріть більше одного-двох серіалів в сезон на переклад - розраховуйте свої сили. Рано чи пізно інтерес до фансабу зникне. Як і будь-яке хобі, переклад аніме може набриднути і через півроку, і через рік, і через три-чотири.

А час?.. Час уже буде не повернути.

Автор: Михаїл «Blazing Wizard»
Редагували: Іван «Reaper», Уляна «Kogarasi», Максим «Bel-chan »
Переклад українською і адаптація деяких розділів: «MadGuy»